

Bijzonder profiel: de leerling van Jan Lutz

Onze vaste lezers kennen natuurlijk de rubriek "Klein Profiel", waarin steeds weer een andere illustrator van kinderboeken geportretteerd wordt. Naast deze geliefde rubriek starten we in dit nummer met een nieuwe rubriek: "Bijzonder profiel", die echter onregelmatig zal verschijnen. Hierin zetten we de schijnwerper op personen, die slechts zijdelings bij de protestantse jeugdliteratuur betrokken zijn geweest, maar die zeer de moeite waard zijn om mee kennis te maken. In dit nummer stellen we voor: Will Berg, de leerling van Jan Lutz.

Verscholen, ergens op de grens van Holland en Utrecht, ligt het prachtige huis van Will Berg. Een bijzondere man, een bijzonder kunstenaar, die ondanks al zijn talenten, bij het grote publiek onbekend is gebleven. Een man die alles kan: schilderen, tekenen, ontwerpen en die al meer dan vijftig jaar in de reclamewereld werkt maar ook meer dan vijfhonderd boeken illustreerde. En toch kent bijna niemand zijn naam. Hoewel Will Berg zich zeer bewust is van zijn kwaliteiten en een uitstekende boterham met zijn werk verdiende, bleef hij op een bepaalde manier bescheiden. Met veel gevoel kan hij vertellen over de mensen die hij bij het begin van zijn carrière meemaakte, de mensen die hem vormden. Zeer veel respect heeft hij voor de kunstenaar en de mens Jan Lutz, de grote illustrator van kinderboeken voor uitgevers als Callenbach, Meinema, Kluitman en Van Goor. Ruim drie jaar werkte Will Berg bij Jan Lutz, van 1939 tot 1942.

"Bij deze man wil ik werken!"

Will Berg werd als Willy Everardus van den Berg op 12 augustus 1921 te Arnhem geboren, maar groeide op in Amsterdam. Hij is een kleinzoon van de schilder Marius Bauer. Zijn tekentalenten werden op de lagere school al opgemerkt. Doordat men het thuis niet breed had - vader was bij de politie - kon Willy niet naar de H.B.S., maar kwam na wat schoolomzwervingen te werken op een reclamebureau. Willy, die zeer geïnteresseerd was in literatuur, bezocht vaak de bibliotheek en daar kwam hij ook in aanraking met de illustraties van Jan Lutz. Bij deze man wilde hij werken! Via via werd Jan Lutz opgespoord en kwam Willy er achter dat Jan, naast zijn werk als illustrator, voor halve dagen werkte bij papiergroothandel Bühmann in Amsterdam. Met een map vol tekeningen meldde Willy zich bij Jan, die al langere tijd een assistent

Illustrator Jan Lutz

zocht voor zijn werk bij Bühmann en zijn vroegere assistent de laan uit had gestuurd met de opmerking: "Wordt jij maar kruidenier." Het talent van Willy werd meteen door Jan Lutz onderkend en zo werd in de zomer van 1939 de achttienjarige Willy van den Berg, wiens naam al bij het reclamebureau bekort was tot Will Berg, de assistent van Jan Lutz.

Will Berg vond Jan Lutz, die bij Bühmann bijna door iedereen Oom Jan genoemd werd, een fijne vent. Ze hadden nooit woorden, hoewel ze drie jaar lang samen op één kamer zaten. Jan Lutz zette het werk uit, hij werkte alleen in de ochtend en Will maakte het 's middags af. Will, die om zijn overvloedige energie kwijt te raken, aan boksen deed, hij was een vrij onrustig kereltje in die tijd, kon smakelijk met Jan over sport praten. Jan, absoluut geen sportman om te zien, was echter idolaat van sport en bezocht b.v. ook bokswedstrijden, ging veel naar Ajax en was een groot wielierliefhebber. Tegenover Will was Jan zeer loyaal, hij stimuleerde hem les te gaan nemen aan het Instituut voor de Kunstnijverheid, de latere Rietveld-academie. Daarnaast kwam Will in contact met de Amsterdamse professor

Van Gennip, die hem twee jaar lang onderwees in filosofie en psychologie. Jan Lutz vond dat prachtig: "daar heb je wat aan in je verdere ontwikkeling als kunstenaar". Het volgende simpele voorval onderstreept de loyaliteit van Jan Lutz naar zijn jonge assistent.

Op een bijzonder warme middag werd het Will te zwaar om in z'n eentje op de tekenkamer te werken. Hij ging er vandoor om een stuk te gaan kanoën op de Amstel. Daar kwam hij ook langs het huis van Jan Lutz. De volgende dag kwam de verkoopleider van Bührmann de kamer binnen waar Jan en Will werkten. Jan mocht hem niet zo. "Weet u, mijnheer Lutz, dat uw assistent gistermiddag is wezen kanoën op de Amstel? Hij is daar door meerdere mensen gezien." Jan keek naar Will en vroeg: "Is je werk af?" Dat kon Will bevestigen. "Zijn werk is af," zei Jan tot de verkoopleider en keurde deze verder geen blik meer waardig. Ook bij Will kwam hij er niet op terug. Will had wel meer bijzondere invallen. Zo wilde hij graag opslag hebben en meldde zich daarvoor bij de directeur. "Geen sprake van," zei die, wij kunnen je geen verhoging geven." "Dat kunt u wel," zei Will, "zelfs wel vijftig procent." De directeur keek Will zeer ontstemd aan, wat een brutaliteit. Maar Will ging door: "Ja, vijftig procent, als u nu mijn salaris handhaaft en ik ga net als mijnheer Lutz voor halve dagen werken, dan krijg ik vijftig procent loonsverhoging, u bent geen cent extra kwijt en ik kan elders wat bijverdienen." Na van zijn verbazing te zijn bekomen toonde de directeur zijn klasse, zoveel originaliteit kon hij wel waarderen. "Ik doe het," zei hij, "maar je werk moet af zijn en mijnheer Lutz moet geen bezwaar hebben." Dat had Jan Lutz niet en zo kreeg Will meer armslag om een beter inkomen te vergaren.

Oorlogstijd

Tijdens de oorlog werden vele kunstenaars voor de keuze gesteld: óf tekenen voor de Kultuurkamer óf ontslag nemen. Velen tekenden, maar Will Berg weigerde dat pertinent. Van Jan Lutz, die al op leeftijd was, is niets bekend van tekenen voor de Kultuurkamer. Hij kon echter zijn baan behouden bij Bührmann, maar Will Berg moest vertrekken. Daarop zocht Will zijn geluk in Utrecht. Toen hij ook daar voor de Kultuurkamer moest

tekenen, dook hij onder in het Brabantse Babyloniënbroek en ging daar in het verzet. Hij vervalste persoonsbewijzen en deed daarnaast nog ander verzetswerk. Vanuit zijn onderduikadres liet hij, via een kennis, aan Jan Lutz weten hoe het met hem ging. In een zeer sympathieke brief van 20-01-1944 van "Oom Jan" aan Willy schrijft Jan Lutz hoe bar stil het is op de tekenkamer en vertelt hij dat zijn zoon Hans op transport is gesteld naar Duitsland. Verder raadt hij Will aan om kinderprentbriefkaarten te gaan maken, "daar is op dit moment nog wel vraag naar." Pas later zal Will dit advies opvolgen en zal hij vele honderden prentbriefkaarten maken voor diverse opdrachtgevers. Jan Lutz besluit zijn brief met: "Pas goed op jezelf jong, dat ze je niet in de gaten krijgen. 't Zal denk ik niet zoo lang meer duren met die vervloekte oorlog en dan kun je weer je schouders er onder zetten." De oorlog bleef, door wat hij had meegeemaakt en door onbegrip na de oorlog, in het verdere leven van Will altijd een rol spelen.

Aan de slag!

Na de oorlog gaat Will ook als een razende aan de slag. Hij werkt voor zeer veel reclamebureaus, maar meestal free-lance. Hij wil zijn vrijheid zo veel mogelijk behouden. Hij bouwt een grote naam op in de reclamewereld. Om een idee te geven voor welke bedrijven Will werkte, noem ik er hier slechts tien van de meer dan 260: Persil, King, Verkade, Amstelbier, Van Nelle, Douwe Egberts, Ahrend, Philips, Peek en Cloppenburg, Albert Heijn. Niet de minste bedrijven. Daarnaast ontwikkelt hij zich als scheppend vrij kunstenaar. Daarin overstijgt hij zijn leermeester Jan Lutz, die een uitnemend illustrator was, maar weinig schilderde. Voor zijn reclamewerk bedong Will meestal dat hij zijn originele tekeningen terugkreeg. Daardoor is bij hem thuis nu nog veel van zijn werk in originele staat te bewonderen en krijgt men een perfect idee van deze all-round kunstenaar. Echt subliem getekend zijn bijvoorbeeld zijn reclames, eind vijftiger jaren, op groot formaat voor chique avondkleding, perfect in de tijd geplaatst, de personen en de kleding zo vol zwier weergegeven, een lust voor het oog. Het is slechts een summier voorbeeld van nog zoveel ander verborgen moois.

In zijn vrije werk is Will een classicus in de moderne zin van het woord: hij schildert bij voorkeur mensen en dieren. Alles wat leeft boeit hem. Maar ook stadsgezichten en landschappen zijn voor deze alleskunner geen enkel probleem.

Illustrator

De onbekende Will Berg illustreerde, net als zijn leermeester Jan Lutz, honderden boeken. Hij begon daar pas goed mee, toen hij eigen

handig de reclamecontacten ging afbouwen, zo rond 1970. Dat hij bij Jan Lutz in de leer is geweest, is aan zijn tekeningen niet te zien. Will kan het presteren zijn stijl aan te passen aan wat gevraagd wordt. Hij tekent in feite in verschillende stijlen. Dat moet ook wel, want hij illustreert zeer veel verschillende soorten boeken, tot nu toe voor maar liefst 41 uitgevers, waaronder Van Gorcum, Kluitman, Spaarnestad, Querido, Kok, Omega Boek, Van Goor en Kluwer. Zo illustreerde Will voor Kok-Voorhoeve in 1995: *Een Germaanse jongen in Galilea* van Jelle Tjalsma en voor uitgeverij Van Gorcum verzorgde hij de illustraties bij schoolleesseries als *Wervelingen* en *Onder de regenboog*. Daarnaast maakte hij vooral voor de uitgevers Kluitman en Omega Boek de tekeningen bij serieboeken als *De dolle tweeling*, *Wolf de speurhond*, *Pipo de clown*, *De rode schuit-serie*, *Pietje Pret*, *Marjoleintje*, *Rik en Mik*, *Rob en Rienke* en de *Karl May-reeks* van uitgeverij Omega Boek.

In zijn lange kunstenaarsleven heeft Will contacten gehad met diverse andere illustratoren en schilders, zoals Jan Sluijters, Frans Hazeveld, Jan Wijga en Eppo Doeve. Met Eppo Doeve, die hij zeer bewonderde, werkte hij ook samen. Bij de illustratoren had hij naast Jan Lutz de meeste waardering voor het echtpaar Freddy Langeler en Eelco ten Harmsen van der Beek. De contacten met Jan Lutz bleven bestaan. Zo is Will wel eens op verjaardagsvisite bij Jan geweest waar hij ook de jongere broer van Jan ontmoette, de reclametekenaar Peter Lutz. De begrafenis van Jan Lutz, in 1957 in Laren, werd door Will bijgewoond.

Will Berg is nu 77 jaar, maar zit niet stil. Nog dagelijks is hij aan de slag met opdrachten of vrij werk. Hij is het levende voorbeeld van een kunstenaar die zijn hele leven hard werkte, zorgde voor een goed bestaan voor zijn vrouw en vier kinderen, maar niet de bekendheid kreeg die hij eigenlijk wel heeft verdiend. RvS.

Over Will Berg en zijn werk verscheen in 1996 bij uitgeverij De Prom het boek *Will Berg, kunstenaar in beeld*. De kunstenaar zelf vertelt hier over zijn leven en over de plaats van de kunst daarin en laat ons in zwart-wit en kleur uitbundig kennismaken met zijn eigen oeuvre.

„Zo,” bromt de directeur tevreden. „Nu word ik wereldberoemd.”